



Foto Anne Bus

ZOOGDIEREN VAN DE TOEKOMST

Zoogdierdag 2022

Na enkele jaren zonder fysieke Zoogdierdag, was er dit jaar eindelijk weer de gelegenheid elkaar te kunnen ontmoeten. De bijeenkomst was met ruim honderdvijftig leden en enkele niet-leden helemaal volgeboekt. De aanwezigen kregen een divers programma voorgeschoteld. Dit jaar was het thema van de Zoogdierdag 'Zoogdieren van de toekomst'. Op verschillende manieren werd aandacht gegeven aan nieuwe ontwikkelingen in onze zoogdierfauna.

TEKST JEIKE VAN DE POEL, JASJA DEKKER EN PIET BERGERS



Eikelmuis.
Foto Maaïke Plomp

Na twee jaren waarin COVID-19 een fysieke Zoogdierdag onmogelijk maakte, was er op zaterdag 17 september eindelijk weer een échte Zoogdierdag. Plaats van handeling: de Twee Marken in Maarn. Om deze bijzondere gelegenheid extra te markeren was de hele dag – inclusief koffie, thee, lunch en een drankje achteraf – gratis voor leden van de Zoogdiervereniging. Leden hadden ook voorrang bij aanmelding, niet-leden betaalden € 25 toegang. Het was opvallend dat deze editie redelijk veel kersverse leden acte de présence gaven. Tijdens de

hele dag was er volop gelegenheid om (opnieuw) met elkaar kennis te maken, met elkaar van gedachten te wisselen en de aanwezige stands te bezoeken.

FRUITDIEFJE

De dag begon met een lezing over het zoogdier van dit moment: de eikelmuis. Ellen van Norren nam ons mee in een reis door het Jaar van de Eikelmuis tot nu toe. Er bleek ongelooflijk veel georganiseerd te zijn en ook de media hadden ruimschoots stilgestaan bij het 'fruitdiefje', met als

hoogtepunt de vertoning van de eerste beelden van een wilde eikelmuis op de landelijke televisie. Een aantal (gesubsidieerde) onderzoeken loopt nog op het moment van schrijven, dus ook de laatste maanden van het Jaar van de Eikelmuis blijven spannend. Op de Zoogdierdag konden aanwezigen zelf (letterlijk) een duit in het zakje doen voor de eikelmuis door bij te dragen aan biotoopverbetering. Als bedankje ontvingen donateurs een speciale eikelmuispin of -shirt.

Johan Thissen besprak als een van de coördinatoren van de nieuwe *Europese Zoogdieratlas* (waaraan ook de Zoogdiervereniging bijdraagt) enkele opvallende, recente areaalveranderingen. Enkele kleine cultuurvolgers, zoals eikelmuis en hamster, nemen sterk af. De cultuurvolgers lijden onder de voortgaande aftakeling van het agrarische landschap in Europa. Meerdere grote roofdieren, zoals wolf, goudjakhals, Iberische lynx en Europese lynx breiden zich echter sterk uit. Een dramatisch voorbeeld van uitbreiding is de bever, met rond 1900 nog maar tien geïsoleerde populaties van Zuid-Noorwegen en de Rhône in het westen tot de Jenisej en Mongolië in het oosten, met toen in totaal maar 1.200 exemplaren. Tegenwoordig zijn er meer dan duizend keer zoveel bevers. Het herstel van grote roofdieren en bever is vooral een gevolg van het stoppen van vervolging.

VLEERMUIZEN

Marcel Schillemans en Glenn Lelieveld stonden kort stil bij nieuwkomers onder de vleermuizen en landzoogdieren in Nederland. Hun motto: Verwacht het onverwachte. Door toegenomen gebruik van (automatische) vleermuisdetectors en mogelijk ook door areaaluitbreiding, worden de afgelopen jaren bijvoorbeeld steeds vaker kleine dwergvleermuizen waargenomen in Nederland. Mogelijk dienen in de nabije toekomst ook grote rosse vleermuizen of nimfvleermuizen zich aan. Kortom: schrijf een soort niet af omdat je denkt: die zit hier niet, maar leg de betreffende geluidsopname voor aan de experts, en wie weet... Immers: Verwacht het onverwachte!

Klimaatverandering kan op verschillende manieren invloed op zoogdieren hebben. Arealen kunnen verschuiven, soorten kunnen verdwijnen of hun gedrag aanpassen. Jasja Dekker besprak meerdere studies naar de effecten van klimaatverandering op zoogdieren. Op dit moment loopt een Europees onderzoeksprogramma, Climbats, dat is opgezet om de effecten van klimaatverandering op vleermuisarealen en op de plaagsoorten die zij onderdrukken te kunnen volgen. Hier draagt de Zoogdiervereniging aan bij door het leveren van verspreidingsgegevens, die aan de basis van de voorspellingen van toekomstige verspreiding liggen.



Grote rosse vleermuis.
Foto Kees Moster



Nimfvleermuis.
Foto Joris Verhees

E-DNA

Na de lunch waren er nog drie lezingen. Hans de Longh en Kevin Groen vertelden over voedselonderzoek bij grote predatoren in Afrika en in Nederland. Middels haaranalyses in de drollen van grote predatoren kan worden bepaald welke soorten ten



Gewone grootoorvleermuis.
Foto Bernadette van Noort



Wolf. Foto Maaïke Plomp



Bevers. Foto Leen Kiekboom

prooi zijn gevallen aan de drollendraai-er. Haaranalyses zijn echter ontzettend tijdrovend. Met behulp van environmental DNA (e-DNA) lijkt dit ook te kunnen: door kleine ‘hapjes’ uit een verse drol te nemen kan worden achterhaald van welke prooi-soorten genetisch materiaal in de drol is achtergebleven. Deze onderzoeksmethode neemt veel minder manuren in beslag en is daardoor minder kostbaar. Na-deel is wel dat de drollen vers moeten zijn en dat er bij een e-DNA-analyse ook sporen van markerende dieren worden opgepikt. Zo komt een vos als ‘prooi’ naar voren als deze over een wolvendrol plast. De methode wordt nog geoptimaliseerd voor wolvendrollen; op dit moment wordt DNA van ree in wolvenstront nog niet opgepikt. De onderzoekers raden dan ook aan om beide methodes slim te combineren.

Luuk Boerema gaf een diepgaande uiteen-zetting over de juridische aspecten rond-om het begrip ‘staat van instandhouding’ (Svl). Dit is de mate waarin een populatie ‘in stand’ blijft. Bij een gunstige staat van instandhouding is er geen indicatie dat een soort afneemt. Zo’n Svl wordt vaak landelijk bepaald, maar is natuurlijk ook van toepassing op een bepaalde regio, of zelfs lokaal. Luuk legde uit wat er komt kijken bij het bepalen van zo’n Svl en in wat voor situaties kennis van de Svl belangrijk

is. Bijvoorbeeld om te bepalen in wat voor situatie een inheems zoogdier bestreden mag worden als het overlast veroorzaakt.

MIDDAGPROGRAMMA

Na de middagpauze zorgde quizmaster André De Baerdemaeker met hulp van Andra Janssen voor een actieve herstart van de dag. Middels een ludieke en interac-tieve quiz konden deelnemers dingen naar fantastische (eikelmuis)prijzen. De vragen waren van een dergelijk ‘hoog’ niveau dat alleen échte zoogdierkenners de laatste ronde wisten te bereiken. Er werd flink gelachen en we konden er weer tegenaan.

Ook Jaap Mulder had een interactief element in zijn lezing over wasbeerhond en wasbeer. Beide soorten zijn exoten die nu in Nederland voet aan de grond krijgen. Exoten zijn – ook binnen de Zoogdierveniging – controversieel. Dat bleek wel uit de publieksspelingen die Jaap voor en na het delen van ecologische kennis over de ecologie van beide soorten hield. De discussie waar Jaaps lezing toe uitnodigde moest wachten tot de borrel, want er was nog één programmaonderdeel: de uitreiking van het Rie de Boois-fonds 2022.

Willeke Huizinga van het bestuur van de Zoogdierveniging stond eerst kort stil bij de persoon Rie de Boois en het doel van het fonds dat haar naam draagt. Daarna maakte zij bekend dat de Werkgroep Klei-ne Marterachtigen 1.500 euro toegekend heeft gekregen voor een project om meer geschikt leefgebied te creëren voor de



Wasbeerhond. Foto Herman de Jongh

hermelijn. Als neven-doel kan ook onder-zocht worden of mitigatie- en compensa-tiemaatregelen voldoende effectief zijn om een bijdrage te kunnen leveren aan het bereiken van een lokale verbetering van de staat van instandhouding van de hermelijn. Gefeliciteerd, Werkgroep Kleine Marterachtigen!

Nadat het officiële deel van de dag was afgerond, werd nog volop nagepraat tijdens de borrel. Het was heerlijk om weer rechtstreeks in gesprek te kunnen gaan over interessante onderwerpen, maar ook om oude contacten op te halen en nieuwe contacten aan te kunnen gaan. Laten we hopen dat COVID-19 de komende editie, die weer als vanouds gepland is tijdens het laatste weekeinde van maart, welgezind zal zijn.

JEIKE VAN DE POEL is werkzaam als ecooloog bij VanderHelm. JASJA DEKKER is onderzoeker bij Jasja Dekker Dierecologie. PIET BERGERS is directeur van de Zoogdierveniging.



Foto Anne Bus